

Robert Jaulin: Una reflexió sobre la nostra cultura

per Josep Giró i Josep M. Navarro

L'antropòleg Robert Jaulin és un animador incansable en la lluita dels pobles per el seu dret a existir d'acord amb la seva cultura tradicional i per la seva autodeterminació. La filosofia que orienta la seva pràctica etnològica es dirigeix sobretot vers la denúncia de l'etnocidi.

L'entrevista que us presentem la varen realitzar Josep Giró i Josep M. Navarro, tots dos de l'Institut Català d'Antropologia, que han estat els promotors del Seminari Permanent sobre Etnocidi i Colonialisme i actualment treballen en l'anàlisi de l'etnocentrisme en els manuals de història.

L'antropòleg Robert Jaulin és doctor en Filosofia per la Sorbona des de 1955 i en Etnologia des de 1972. A més, posseeix altres estudis sobre Matemàtiques, Història de l'Art i llengües orientals. És investigador del Centre National de la Recherche Scientifique des de l'any 1953; director de la UER d'Antropologia, Etnologia i Ciències de les Religions a la Universitat de París. Ha realitzat treballs de camp al Txad i, en períodes més o menys llargs, des del 1964 fins avui, a l'Amazònia Colombo-Brasilera. D'altra banda, és autor de diversos llibres, com *La Paz Blanca*, *La Mort Sara*, *Gens de Soi*, *Gens de l'autre*, etc.

Potser el llibre que més fama ha donat a R. Jaulin sigui *La Paz Blanca*, també perquè és fonamental per a entendre la filosofia que orienta llur pràctica etnològica, dirigida sobretot ver la denúncia de l'etnocidi. L'etnocidi és per a Jaulin "l'acte de destrucció d'una civilització, és l'acte de descivilització". A *La Paz Blanca*, alhora que s'analitza una cultura (la dels Bari), es denuncia també la destrucció d'aquesta civilització; com diu C. Chevalley comentant aquest llibre, "és la història de la destrucció de la civilització Bari, la manifestació concreta d'una oposició radical entre les concepcions que fan de llurs relacions amb l'Univers: la cultura occidental i la cultura índia. La segona es caracteritza per l'obertura al món i la recerca d'això que Jaulin anomena la "Com-

patibilitat": compatibilitat entre l'home i la natura o compatibilitat dels homes entre ells. La civilització blanca, contràriament, està obsessionalment per la seva pròpia marca, vol portar a la natura els signes de la seva especificitat, bé sigui fent-ne un objecte de propietat privada o col·lectiva, bé sigui dominant-la i transformant-la d'acord amb la seva imatge. Les nostres relacions amb un altre grup humà tendeixen sempre a assimilar l'altre, a reduir les diferències del seu món i del nostre, a fer d'ells una còpia d'allò que nosaltres som".

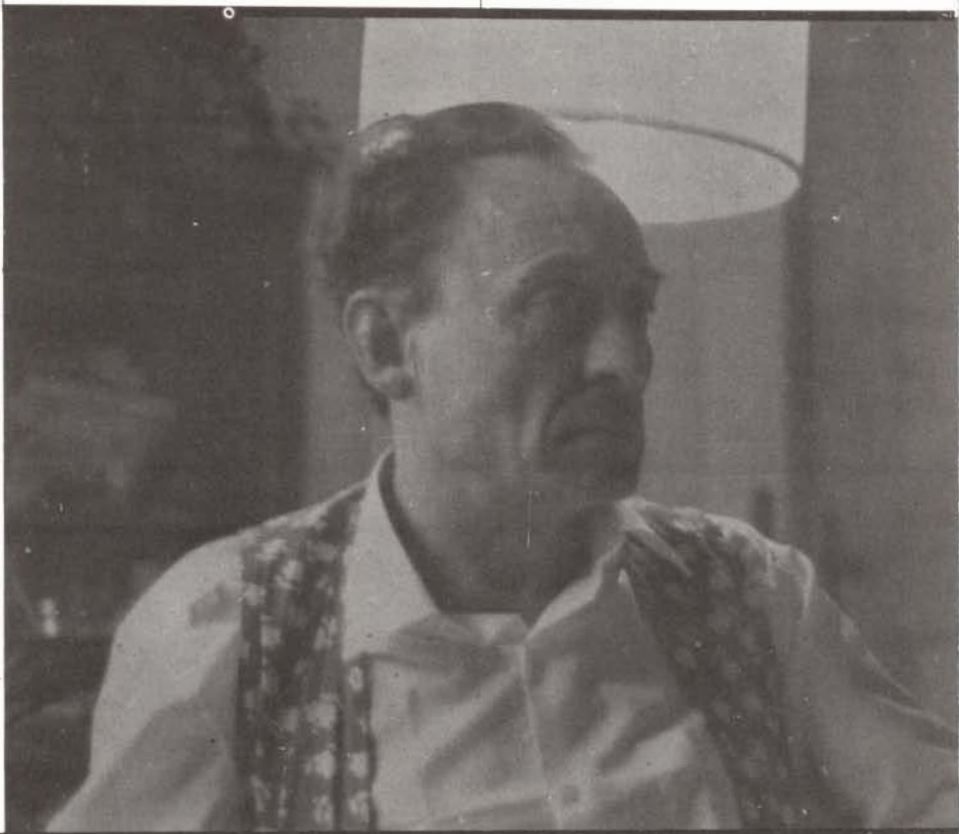
L'entrevista que segueix és més una reflexió sobre la nostra cultura, sobre el

nostre "món", que no pas una exposició sistemàtica de la metodologia, conceptes i investigacions d'aquest famós antropòleg francès.

(ciència): Personalment, que li ha aportat la seva relació amb d'altres cultures?

Robert Jaulin: Primerament, saber que els salvatges som nosaltres. Que dins d'una comunitat es produeix una relació positiva, ja sigui a França, a Catalunya, entre els Sara o els Bari, i que aquesta existència pot tenir milers d'"estructures", encara que hi hagi diversos grups petits. També, que no hi

L'antropòleg té la important missió de fer entendre que ser civilitzat significa produir comuns:ats defugint les teories unilineals i totalitàries.

La civilització occidental ha negligit el respecte vers altres civilitzacions que històricament han estat considerades com "salvates".

ha "una història" de la civilització, que no som darrera d'"un passat, ni d'un futur únics"; existeixen moltes cultures, que poden existir si cadascuna té una relació de pau i compatibilitat, lluny del totalitarisme.

(c.): *Quines aportacions, positives i negatives, ha fet l'etnologia?*

R.J.: M' ha ensenyat que el món és plural i que ésser civilitzat no és restar darrera d'una mitologia producte de la revelació científica. Els errors que es puguin atribuir a l'etnologia es poden emmarcar en l'anomenat producte occidental perquè l'etnologia ha estat encarregada de l'estudi dels salvatges, encarnació del nostre passat, la qual cosa representa una visió totalitària. S'ha d'acabar amb les teories universalistes dintre de l'etnologia, ja sigui la lluita de classes. l'incest (estructuralisme), etc..., acabar amb els catecismes, per a arribar a un respecte vers l'"altre" i aquest respectar a l'"altre" és respectar-se en tant que som quelcom en termes de cultura.

(c.): *Llavors, a l'antropòleg ja no li queda cap funció dins la nostra societat?*

R.J.: Sí! L'antropòleg té una funció molt important en allò referent a la política, fer entendre que ésser civilitzat és organitzar-se, és produir comunitats referides a un món plural, apartant-se de les teories unilínies i tota-

litàries. Una lluita difícil per haver d'obligar els polítics, senyors d'aquestes teories totalitàries, a acabar amb el seu status.

(c.): *-Es corrent ara, aquí a Catalunya, parlar sobre el concepte de cultura popular, que és per a vostè la cultura popular?*

R.J.: -La cultura popular és la veritable i és popular per definició, i no per això és de menor qualitat. La cultura popular és allò quotidià, la forma d'organitzar la vida diàriament: l'espai que es comparteix, com es menja, amb qui es menja, i milers de petites coses quotidianes.

(c.): *-Així, vostè no definiria la cultura popular com una cultura de classe.*

R.J.: -No, no, això seria escandalós, seria una contradicció vers el concepte mateix de cultura, ja que més aviat una cultura complementa les classes, els grups... quan hi ha classes oposades, la cultura es fragmenta, les classes han de complementar-se dintre seu.

(c.): *-Però, potser no és cert, com deia Marx, que dins de la nostra societat hi ha classes antagoniques?*

R.J.: -Es clar, però ambdues han seguit el mateix camí. Marx va definir la classe explotada en termes negatius,

com la classe a la qual li manca quelcom, però això no ha d'ésser així, perquè si et manca quelcom ja ets una altra cosa. Es aquesta definició positiva la que cal potenciar. Marx, des de sempre, va negar les comunitats de comunisme primitiu (les que en realitat produeixen relacions positives), perquè s'havia de caminar cap al comunisme científic, cap a la cultura universal del proletariat, una comunitat veritablement fantasmagòrica. Marx va desenvolupar la seva teoria en termes negatius, en termes de conquesta, enfocant-la des del punt de vista de l'explotat al qual li manca allò de l'explotador, i que cal conquerir...

(c.): *-Llavors, a un occidental que vulgui lluitar per una societat més justa, més humana, què li resta si se li pren la possibilitat d'accedir a "quelcom" que no posseeix, però que és necessari per al seu propi desenvolupament, no ja com a classe, sinó com a individu, com a ésser...?*

R.J.: -Li resta allò més important, lluitar per la seva comunitat, que és pel que lluiten els misquitos (per exemple), no ho fan per una ideologia. A la nostra societat encara existeix aquesta "comunitat", tot i que sigui a nivells profunds, aquesta comunitat és el nivell de llibertat que es té en tal carrer, en tal barri...

(c.): *-Però, aquest substrat que resta a la nostra societat, de "comunitat", identificable amb el seu concepte popular, no està amenaçat?*

No hi ha una sensibilitat internacional que pressioni per respectar les minories ètniques. L'única solució d'aquestes és la lluita.

R.J.: —Es clar, està amenaçat pel turisme, per la folklorització, donat que la relació folklòrica és una relació colonial, no és reflexiva (no es compara). La denominació de folklore prové d'un judici arribat des de fora de "jo mateix" i que discrimina.

(c.): —Per a vostè, el concepte d'Occident implica un caràcter negatiu que ha anihilat pràcticament totes les cultures en establir relació amb elles. Aquest caràcter anihilador comença a tornar-se contra seu, es mossega la cua. Quines alternatives veu per a aquest "Occident"?

R.J.: —Es millor parlar de totalitarisme que d'Occident. Aquest és un sistema a qualsevol lloc del món, que no té unitat en si mateix ni tampoc civilització. Així doncs, això pot passar a l'Àfrica, quan els nous països sorgits del colonialisme reproduïen les antigues estructures colonials d'Occident. L'Occident és el món totalitari, el del trencament, el de la dreta/esquerra. Aquest Occident no és la història de la humanitat, ni la civilització que tots hauríem de fer: és un sistema particular, més enllà de qualsevol civilització, però que no la produeix, més aviat la desfà. L'alternativa és tornar a la llarga història de la humanitat i observar com en aquesta hi ha un món plural, amb moltes cultures que existeixen i per tant, que produeixen la llibertat a nivell quotidià.

(c.): —Són realment una alternativa els actuals moviments ecologistes?

R.J.: —Per a ells existeix només una sola cosa: la natura, la qual s'ha de respectar, però hi ha moltes natures. Podem conèixer la natura com a relació entre un grup humà i el món; és aquesta relació la que produeix tal o qual natura. L'objectiu és produir una relació tal amb el món que aquest no es destrueixi. Però, més aviat és un problema d'etnologia, d'etnologia política, és a dir, la condició de comunitat i el respecte de les cultures, i respectar una cultura no és veure-la com a folklore, això és imbecil; una cultura és una estructura que té una dinàmica.

(c.): —Es tractaria doncs de desmuntar el gran aparat que és l'Estat i de crear comunitats més petites?

R.J.: —Es tracta abans de desmuntar la fantasmagòria totalitària que és l'aliança dreta/esquerra, ja que ambdues són còmplices en termes de cultura.

(c.): —Com es pot aconseguir això?

R.J.: —Primerament, no caient en la trampa de l'oposició dreta/esquerra. Després, cercant mesures per a garantir les llibertats de les comunitats.

(c.): —Existeix una solució global per a totes les cultures?

R.J.: —No, només respectar llur dinamisme, allò que equival a sortir-se dels universalismes, els totalitaris-

mes... que defineixen sempre l'individu en termes negatius: l'home com a explotat (del marxisme), l'home com a màrtir (del cristianisme), l'home al qual li manca sempre quelcom (del capitalisme). Les cultures es defineixen en termes col·lectius i positius, és a dir, la relació dels homes amb la terra, quan mengen, quan comparteixen quelcom... i que són d'una manera o d'una altra segons les cultures.

(c.): —Quines opcions resten a aquestes minories sotmeses a un procés etnocidiari i moltes vegades, a un genocidi sistemàtic, com al Brasil o a Guatemala?

R.J.: —No hi ha una sensibilització internacional que pugui pressionar per a fer respectar aquestes minories ètniques. Així doncs, només els resta emprendre el camí de la lluita, que moltes vegades és el de la lluita armada (com el cas dels misquitos).

(c.): —Hi ha antropòlegs que fixen un paral·lelisme entre el "salvatge" i l'obrera d'Occident, que n'opina d'això?

R.J.: —Això és abús, és una comparació fora de lloc, és una forma de definir l'altre en termes de la nostra cultura. El "salvatge" no està explotat fins a la nostra arribada, quan els fem treballar d'acord amb les nostres necessitats.